

N70 Antwerpsesteenweg Oostakker, Gent

Programma van Maatregelen

Auteur:

P. Valentijn

Autorisatie:

X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)

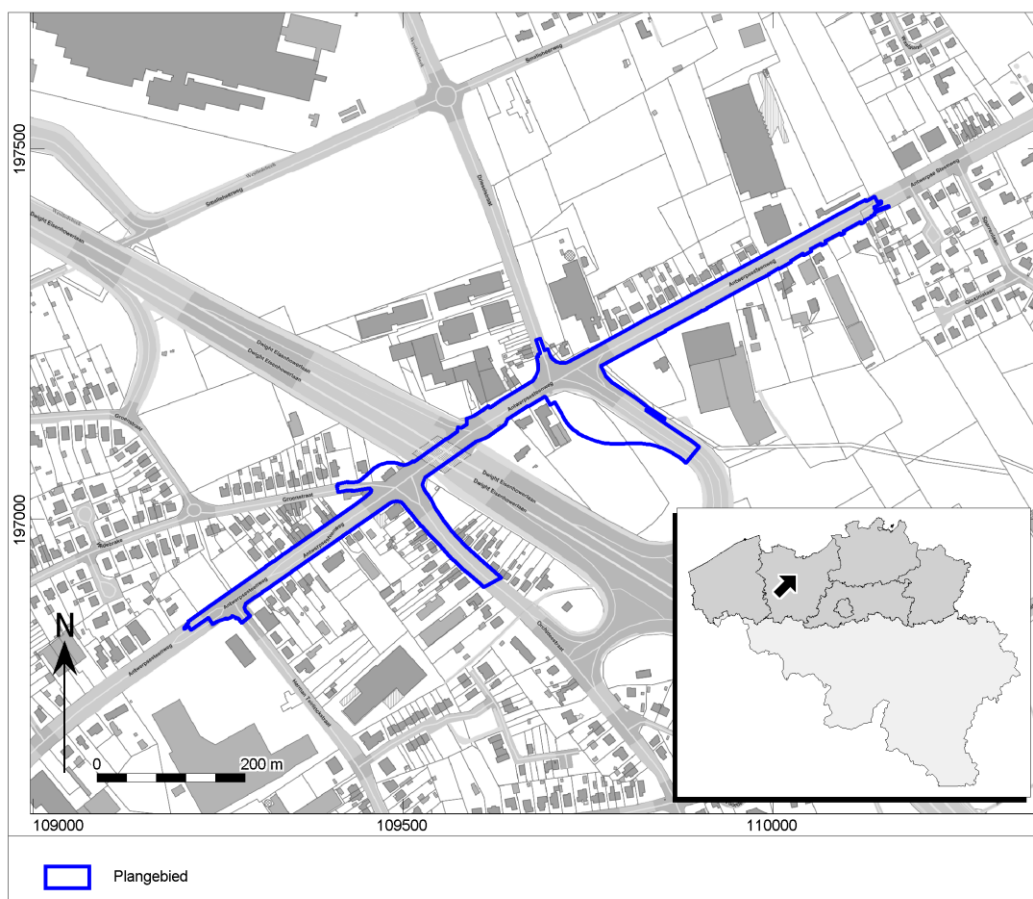
Inhoud

1	Inleiding	3
2	Aanleiding van het onderzoek	5
3	Gemotiveerd advies over het al dan niet nemen van maatregelen	6
3.1	Volledigheid van het onderzoek	6
3.2	De aan- of afwezigheid van een vindplaats	6
3.3	De bepaling van de maatregelen	8
	Literatuur	9

1 Inleiding

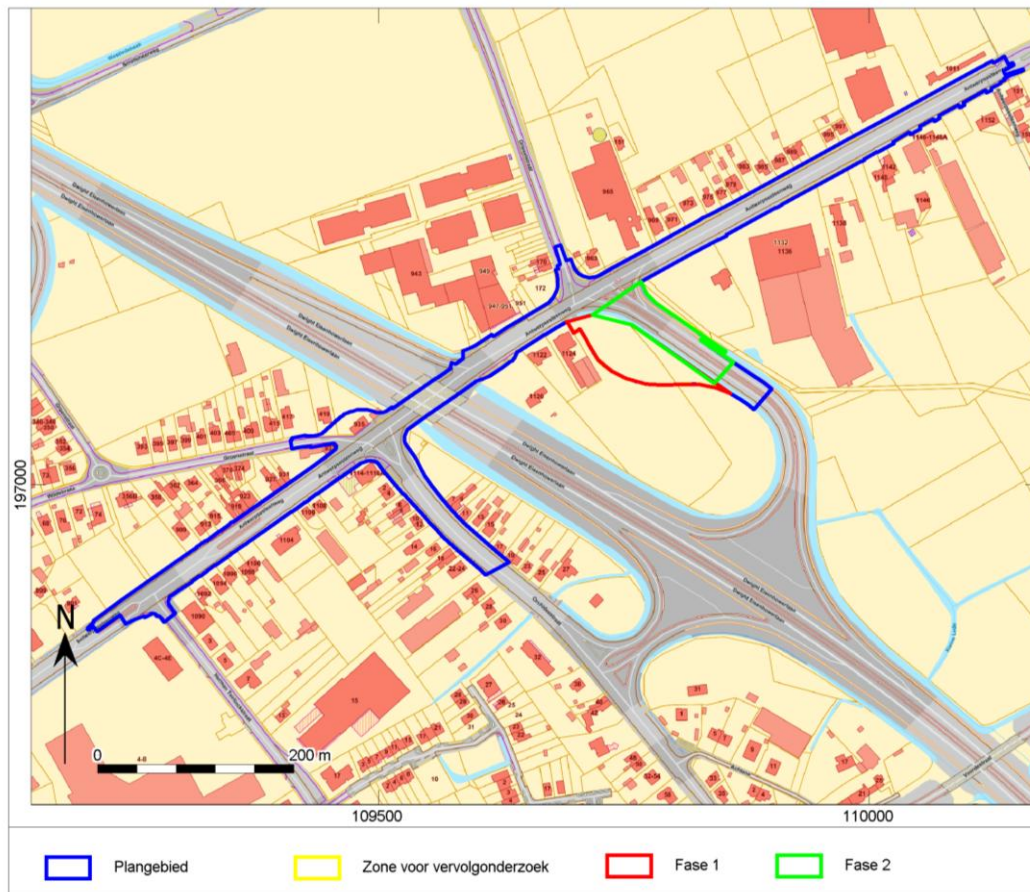
In opdracht heeft Vlaams Erfgoed Centrum in juni-juli 2021 een nota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie N70 Antwerpsesteenweg, deelgemeente Oostakker, gemeente Gent (afb. 1 en 2). De nota bestaat uit een landschappelijk bodemonderzoek is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen herinrichting van het plangebied in het kader van de herinrichting van de N70 tussen de Herman Teirlinckstraat en de grens met de gemeente Lochristi.

De nota volgt op een reeds bekrachtigde archeologienota, bestaande uit een bureauonderzoek, uitgevoerd door het Vlaams Erfgoed Centrum in december 2018.¹ Het onderzoek in uitgesteld traject betreft slechts een gedeelte van het volledige plangebied (afb. 2).

Afb. 1. Het plangebied en omgeving op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

¹ Pape-Luijten & Alma 2019; <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/11632>

Afb. 2. Het plangebied en onderzoeksgebied en fasering van het onderzoek in uitgesteld traject, weergegeven op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

2 Aanleiding van het onderzoek

Binnen het bestaande gabarit van het plangebied zal de wegenis worden aangepast. Daarnaast is ten eerste een nieuwe aansluiting voorzien van de Antwerpsesteenweg op de Groenstraat. Hiervoor zal het bestaande pand Antwerpsesteenweg 935 gesloopt moeten worden. De meest ingrijpende wijzigingen zijn gepland ten zuiden van de Antwerpsesteenweg, ter hoogte van de R4: de huidige oprit zal worden verlegd, waarna er ter plaatse van de dan verwijderde oprit een bufferbekken van circa 200 cm diepte zal worden aangelegd. Tevens zal het bestaande gemengde rioolstelsel worden vervangen door een gescheiden stelsel met leidingen voor DWA (doorweerafvoer) en RWA (regenwaterafvoer). De DWA-leidingen zullen naar de nieuwe Aquafin-collector in de Orchideestraat afwateren (buiten het plangebied), terwijl de RWA-leidingen zullen afwateren op het nieuwe bufferbekken. De buffering heeft een overstort naar de zuidelijke langsgrachten van de R4. Hiermee wordt voorkomen dat de langsgrachten van de R4 bij piekbelasting overstromen.

Voor de volledige beschrijving met plannen verwijzen we naar bijbehorende nota.

3 Gemotiveerd advies over het al dan niet nemen van maatregelen

3.1 Volledigheid van het onderzoek

Het vooronderzoek heeft tot dusver bestaan uit een bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek. Op basis van dit onderzoek kon met voldoende zekerheid worden vastgesteld dat er binnen het plangebied geen archeologische vindplaats met kennispotentieel aanwezig is waarbij verder onderzoek nuttige kenniswinst zal opleveren.

3.2 De aan- of afwezigheid van een vindplaats

Bureauonderzoek – [2018L40]

Uit het bureauonderzoek is gebleken het plangebied deelt uitmaakt van de Vlaamse zandstreek. De ondergrond bestaat uit eolische afzettingen, mogelijk gelegen op fluviatiele afzettingen uit het Weichsel. In het eolisch (lemig) zand en zandleem heeft zich in en rond het plangebied een (verbrokkelde) ijzer en/of humus B horizont ontwikkeld. Het landschap in dit gebied is sterk antropogeen beïnvloed door de aanleg van de weg en omliggende bebouwing, waardoor het niet mogelijk is om nadere uitspraken te doen over het natuurlijke reliëf van het dekzand.

Het plangebied is zeer waarschijnlijk sterk verstoord door de aanleg van de huidige infrastructuur, riolering en nutsvoorzieningen. Er is een kans om archeologische resten in situ aan te treffen ter plaatse van dat deel van het plangebied waar de nieuwe oprit op de R4 en een waterbassin tot 2 m diepte zijn gepland: het gaat dan om de oostelijke gele contour op afb. 3, een zone van circa 10.000 m². Hier zal zowel het bufferbekken worden gerealiseerd, alsook met name de nieuwe toeritwegen. Voor alle andere delen van het plangebied geldt een zeer lage verwachting voor alle perioden.

In dat deel van het plangebied waar de nieuwe oprit op de R4 en een waterbassin zijn gepland geldt een middelhoge archeologische verwachting voor resten van bewoning, begraving en landgebruik uit de periode Neolithicum – Nieuwe Tijd. Deze verwachting is ten eerste gebaseerd op het landschap, dat weinig reliëfrijk is, maar wel geschikt voor bewoning in het verleden. Daarnaast is sprake van een drietal CAI-locaties binnen een kilometer van het plangebied, te weten een niet nader gedateerde grafheuvel – welke theoretisch uit het Neolithicum kan stammen – en twee 16^e-eeuwse hoeves. Dit zijn deels aanwijzingen en deels bewijzen voor activiteiten in de directe omgeving van het plangebied in de periode Neolithicum – Vroege Nieuwe Tijd.

Voor de mogelijke aanwezigheid van resten uit de periode Paleolithicum – Mesolithicum zijn geen aanwijzingen vergaard tijdens het opstellen van het bureauonderzoek, maar dit kan evenmin volledig worden uitgesloten, gelet op het landschap. Daarmee geldt voor deze periode een onbekende verwachting.

In het plangebied kunnen archeologische resten worden aangetroffen in de vorm van sporen (o.a. paalgaten, waterputten, kuilen, greppels) en vondsten (o.a. verspreidingen van vuursteen en/of aardewerk, verbrande hazelnootdoppen, bot en houtskool). Onverbrand organisch materiaal kan redelijk tot goed geconserveerd zijn, afhankelijk van de grondwaterstand of diep ingegraven sporen. De resten worden verwacht vanaf maaiveld tot in de top van de C horizont.

De bodem ter plaatse van dat deel van het plangebied waar de nieuwe oprit op de R4 is gepland is mogelijk verstoord door de nabijheid van de infrastructuur en het (ook historisch bekende) gebruik als akker, waardoor de archeologische verwachting lager kan uitvallen dan boven beschreven. Echter, de mogelijke verstoring is niet op basis van enkel bureauonderzoek vast te stellen.

Hoewel de bodem in dat deel van het plangebied waar de nieuwe oprit op de R4 is gepland wellicht verstoord is, is dit niet met zekerheid te zeggen zonder veldonderzoek. Het kan derhalve zijn dat archeologische resten, indien deze ter plaatse aanwezig zijn, nog intact zijn en bedreigd worden door de geplande werkzaamheden.

Het plangebied was daarom nog onvoldoende onderzocht in regulier traject. Er werd geadviseerd om eerst een landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren in dat deel van het plangebied waar de nieuwe oprit op

de R4 en een waterbassin tot circa 2 m diepte zijn gepland (oostelijke gele contour op afb. 3, een zone van circa 10.000 m²).

Het programma van maatregelen werd gefaseerd opgesteld, omdat de afrit ten alle tijden in gebruik moet blijven (Afb. 2). In de eerste fase zal het westelijke gedeelte onderzocht worden. In de tweede fase zal het oostelijke gedeelte onderzocht worden wanneer dit gedeelte in onbruik is geraakt. Per fase zal een nota opgesteld moeten worden met de onderzoeksresultaten.

Landschappelijk bodemonderzoek – [2021F239]

Op 21 juni 2021 werd door *Ghent Archaeological Team* in opdracht van het Vlaams Erfgoed Centrum in opdracht een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd binnen het plangebied.

Om te waarborgen dat de oprit ten alle tijden toegankelijk blijft werd het Programma van Maatregelen gefaseerd opgesteld. Dit heeft echter vooral betrekking op het vooronderzoek met ingreep in de bodem, daar deze mogelijk ter hoogte van de rijbanen moet plaatsvinden. Alle landschappelijke boringen zijn in het Programma van Maatregelen ter hoogte van de bermen gepland, waardoor bij dit onderzoek beide fasen tegelijkertijd uitgevoerd kunnen worden. Dit is dan ook gedaan, zodat mogelijk al in een vroeger stadium bekend is of fase 2 vrijgegeven kan worden.

Uit het booronderzoek is gebleken dat het onderzoeksgebied is opgebouwd op een sokkel van fluviatiele afzettingen. Gezien het sterk variabele en gestratificeerd karakter wordt dit gelinkt aan een afzettingmilieu van een vlechtende rivier, wat deze afzetting laat dateren in het Pleniglaciaal Weichseliaan. Dit komt overeen met de informatie beschikbaar op de Quartairgeologische profieltypekaart van het gebied. Binnen dit pakket werden geen paleobodems, stabilisatiehorizonten of andersoortige eenheden aangetroffen die kunnen wijzen op een milieu dat geschikt is voor menselijke activiteit.

De top van de bodem is reeds ingrijpend verstoord door antropogene ingrepen. Ter hoogte van de op- en afrit van de R4 (boring 7, 10, 11 & 12) kan de globale mate van verstoring als groot worden bestempeld, tussen ca. 50 en 130 cm, zoals vastgesteld in de boringen. Hierbij was de diepte van verstoring het minst groot in boring 10 en 11, maar deze liggen dan ook ca. 30 cm lager in de berm, die afloopt richting de gracht. De algemene verstoringsdiepte ter hoogte van de op- en afrit is dus groter. Kijkend naar de basis van de verstoorde lagen, is dan ook een vrij uniforme diepte te zien van ca. 6,8 m TAW, welke ongetwijfeld gelijk zal zijn onder de rijbaan.

Ook op de naastgelegen akker (boring 1, 2, 3, 4, 5 & 6) wordt over het algemeen eenzelfde diepte van verstoring bereikt. De noordelijke boringen 1, 2 en 6 laten een diepe verstoring zien van 120 tot 130 cm – mv. Enkele boringen in het zuidwesten laten een minder diepe verstoring zien van ca. 60 cm, maar de basis ligt bij deze boringen op dezelfde diepte, rond 6,8 m TAW, terwijl de maaiveldhoogte in deze richting iets afneemt.

De op- en afrit en de naastgelegen akker kennen dus eenzelfde verstoringsdiepte, die reikt tot ca. 6,8 m TAW. Bovendien laten boringen 3 en 4, op de akker, een antropogeen geroerde C-horizont zien onder de teelaarde – de antropogene verstoring bestaat dus niet volledig uit een ploeglaag.. Dit doet vermoeden dat het volledige onderzoeksgebied, zowel de op- en afrit als de akker in de oksel, bij de aanleg van de infrastructuur tot min of meer gelijke diepte bouwrijp is gemaakt en het oorspronkelijk hoogteverloop sterk is afgezwakt. Op veel plaatsen is de bodem dan ook grondig verstoord en slechts enkele delen hebben – hooguit – een matige conservering. De verwachte B-horizont ontbreekt dan ook volledig binnen het gehele onderzoeksgebied. Bovendien loopt centraal over de volledige lengte van de akker een NAVO-gasleiding.

Op basis van bovenstaande bevindingen kan de archeologische verwachting worden bijgesteld. Systematisch zeefonderzoek in de laatste decennia heeft aangetoond dat bij een intacte steentijd artefactensite de verticale spreiding van het materiaal een normaal verdeling kent.² Deze spreiding ontstaat doordat materiaal dat oorspronkelijk aan het oppervlak lag, door bodemvormingsprocessen langzaam door de top van het sediment zakt. De B-horizont speelt daarin een rol, namelijk als vangnet voor deze artefacten: door de hogere dichtheid van deze bodemhorizont als gevolg van inspoeling kunnen de artefacten niet verder naar beneden zakken. Zo ontstaat er een verticale verdeling van lithische artefacten vanaf het oppervlak, waar de vondsten oorspronkelijk zijn achtergelaten, tot *op en in de top* van de B-horizont: de dichtheid in de verticale spreiding van het vondstmateriaal neemt vanaf het maaiveld naar beneden toe geleidelijk toe en richting de B-horizont weer af.

Op basis van het ontbreken van een B-horizont (en paleobodems, stabilisatiehorizonten en andersoortige eenheden binnen het fluviatiele pakket, die kunnen wijzen op een milieu dat geschikt is voor menselijke activiteit), die gezien de zandige ondergrond en landschappelijke ligging op een iets hoger deel van het landschap van nature aanwezig geweest zal zijn, zoals ook aangegeven op de bodemkaart, mag de verwachting op steentijd artefactensites met kennispotentieel daarom worden bijgesteld naar laag voor het gehele onderzoeksgebied.

Door de grote diepte van verstoring over grote delen van het onderzoeksgebied zullen sporensites uit het Neolithicum of later over het algemeen volledig verstoord zijn. Het onderzoeksgebied is slechts op enkele delen van de akker op zijn best matig geconserveerd, waar dan nog enkel de diepste delen van een sporenniveau bewaard zullen zijn. Bovendien wordt de akker doorsneden door een zware gasleiding. De verwachting op sporensite met kennispotentieel mag daarom worden bijgesteld naar laag voor het gehele onderzoeksgebied.

3.3 De bepaling van de maatregelen

Op basis van het landschappelijk booronderzoek kan daarom besloten worden dat er geen verder archeologisch onderzoek nodig is binnen het plangebied.

Verder onderzoek zal niet leiden tot nuttige kenniswinst. Er hoeft geen programma van maatregelen te worden opgesteld.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.

² Deeben 1998.

Literatuur

Deeben, J., 1999: *The Known and the Unknown: the Relation between Archaeological Surface Samples and the Original Palaeolithic and Mesolithic Assemblages*. Amersfoort (Berichten van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek), 9-32.